

Kişilerarası Hataya İlişkin Ruminasyon Ölçeği'ni Türkçeye Uyarlama Çalışması

Tuncay ORAL¹, Coşkun ARSLAN²

¹Pamukkale Üniversitesi Kale Meslek Yüksekokulu, Denizli/Türkiye
ORCID: 0000-0001-5039-9812

²Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Konya/Türkiye

Öz

Bu çalışmanın amacı, bir grup üniversite öğrencisi üzerinde, Wade, Vogel, Liao ve Goldman (2008) tarafından geliştirilen Kişilerarası Hataya İlişkin Ruminasyon Ölçeği'nin (KHİRÖ) Türkçeye uyarlama çalışmasının yapılmasıdır. Araştırmaya, Pamukkale Üniversitesi'nde öğrenim gören 450 öğrenci ve 55 İngilizce öğretmen adayı katılmıştır. Ölçeğin dilsel eşdeğerliğini test etmek için, İngilizce öğretmenliği anabilim dalındaki öğretmen adaylarına ölçeğin İngilizce ve Türkçe formları uygulanmıştır. İngilizce ve Türkçe formlardan elde edilen puanlar arasında pozitif ve anlamlı ilişki ($r=0.77$) saptanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları ölçeğin orijinal formda olduğu gibi tek faktörlü yapıda olduğunu göstermiştir ($\chi^2/sd=3,82$, $p<0.001$, RMSEA=0.096, SRMR=0.04, GFI=0.97, AGFI=0.92, CFI=0.98). Ölçeğin madde toplam korelasyon katsayıları 0.48 ile 0.80 arasında değerlere sahiptir. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı 0.88 ve test-tekrar test korelasyonu 0.76 olarak bulunmuştur. KHİRÖ'nün ölçüt bağıntılı geçerliği için yapılan hesaplamalara göre ölçeğin negatif duygu ile pozitif yönde; pozitif duygu ve affetme ile negatif yönde anlamlı ilişkilere sahip olduğu görülmüştür. Ölçek için yapılan geçerlik güvenilirlik analiz sonuçları, ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olarak kullanılabilceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Ruminasyon, geçerlik, güvenilirlik

Abstract

Adaptation of the Rumination About an Interpersonal Offense Scale into Turkish

The aim of the study is to adapt the Rumination about an Interpersonal Offense Scale (RIO) developed by Wade, Vogel, Liao and Goldman (2008) to Turkish on a group of university students. 450 students and 55 English teacher candidates from Pamukkale University participated in the study. The English and Turkish versions of the scale were carried out on English language teacher candidates to test the linguistic equivalence of the scale. Significant positive correlation was found ($r=0.77$) between English and Turkish version scores. The results of confirmatory factor analysis demonstrated that this scale yielded a single factor like original form ($\chi^2/sd=3.82$, $p<0.001$, RMSEA=0.096, SRMR=0.04, GFI=0.97, AGFI=0.92, CFI=0.98). Corrected item-total correlations ranged from 0.48 to 0.80. The Cronbach alpha internal consistency coefficient of the scale was 0.88 and test-retest correlation was 0.76. Calculations for criterion-related validity of RIO were found to be positively related to negative affect; negatively related to positive affect and forgiveness significantly. The results of the validity and reliability analysis for the scale indicate that it can be used as a valid and reliable measurement tool.

Keywords: Rumination, validity, reliability

Correspondence / Yazışma:

Tuncay ORAL
Pamukkale Üniversitesi Kale Meslek Yüksekokulu, Denizli/Türkiye
E-mail: toral@pau.edu.tr

Received / Geliş: June 02, 2017

Accepted / Kabul: August 02, 2017

GİRİŞ

Ruminasyon, bireyin ısrarla içinde bulunduğu olumsuz duygu durumunu ve bu duygu durumunun belirtilerini, olası sebeplerini ve sonuçlarını sürekli düşünmesi; ancak problemini çözmek için harekete geçmemesi olarak tanımlanır (Nolen-Hoeksema, 1987). Ruminasyon kavramı, Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization) Hastalıkların Sınıflandırılması Kılavuzu ICD-10'da (1999), obsesif kompulsif bozukluğun altında, "obsesyonel düşünceler ve ruminasyonların baskın olduğu tip" başlığı içinde incelenmektedir. Ruminasyonun temel karakteristik özelliği; geçmişe dönük, kontrol edilemeyen ve tekrarlayıcı olmasıdır (Brinker & Dozois, 2009). Ruminasyon, olumsuz kişisel anıların daha sıklıkla hatırlanmasına, olumsuz düşünce sürecinin devamına, sorunlara karşı etkili çözümler üretilmemesine neden olur. Bunların yanında ruminasyon nedeniyle kişinin kendisiyle ilgili olumsuzluklara yoğunlaşması, mutluluk için zararlı olabilir ve mutluluk gibi pozitif duyguları algılama düzeyi azalabilir (Lyubomirsky, Caldwell & Nolen-Hoeksema, 1998; Lyubomirsky, Tucker, Caldwell & Berg, 1999).

Ruminasyon ile kontrol edilmesi güç ve olumsuz bir kavram olarak ele alınan kaygı kavramı, belli başlı ortak karakterler paylaşır. İkisinde de kendine odaklı tekrarlı düşünce temel özelliktir (Martin & Tesser, 1996). Ayrıca, aşırı genelleştirme, dikkatini olumsuz uyarandan başka bir yöne yönlendirmeden yoksunluk, problem çözme yeteneğinde ve konsantrasyonda zayıflık ortak özelliklerindedir (Davis & Nolen-Hoeksema, 2000; Lyubomirsky & Nolen-Hoeksema, 1995; Watkins & Teasdale, 2001). Kaygı ile ruminasyon kavramları arasındaki fark ise, kavramların zamansal yöneliminden kaynaklanır. Kaygı ileride gerçekleşebilecek tehlikelere, ruminasyon ise geçmişe dayanan olumsuz bir olayın nasıl olup bittiğine ilişkin tekrarlayan düşüncelere odaklanır (Lyubomirsky ve ark., 1999; Watkins & Teasdale, 2004). Ruminasyonla ilişkili bir diğer kavram, olumsuz otomatik düşüncelerdir. Ruminasyonun içeriğinde olumsuz otomatik düşüncelere benzer düşüncelerin olabileceği ifade edilse de, olumsuz otomatik düşünceler kişisel kayıp ve yetersizlikler üzerinde, ruminasyon ise yaşanan olumsuz duyguların ya da belirtilerin sebepleri ve sonuçları üzerinde durur. Bu iki kavram arasındaki temel farklılığın nedenini bu durum oluşturmaktadır (Nolen-Hoeksema, 2004). Ayrıca, ruminasyon olması gerektiğinden daha uzun süre devam eden tekrarlayıcı bir düşünce biçimiyken; otomatik düşünce, kısa süreli, gelip geçici yapıda bir düşünce biçimidir (Papageorgiou & Wells, 2004). Yaklaşık olarak son otuz

yıldır yoğun bir şekilde incelenmeye başlanan ruminasyon kavramının, depresyon, kaygı, üzüntü, obsesyon ve olumsuz otomatik düşünceler gibi kavramlarla yakından ilgili olması, ruminasyonun oldukça önemli ve incelenmeye değer bir kavram olduğunu göstermektedir. Son yıllarda yapılan araştırmalar incelendiğinde, genel olarak olumsuz özelliklere sahip olan ruminasyon kavramının; empati (Burnette, Davis, Green, Worthington & Bradfield, 2009), yaşam doyumu (Ysseldyk, Matheson & Anisman, 2007) ve problem çözme (Ward, Lyubomirsky, Sousa & Nolen-Hoeksema, 2003) gibi değişkenlerle negatif yönde; öfke (Rusting & Nolen-Hoeksema, 1998), etkisiz başa çıkma (Stöber, 2003), saldırgan davranış (Bushman, 2002), yaşantısal kaçınma (Neziroğlu, 2010) ve depresyon (Burnette ve ark., 2009; Greenberg, Chuick, Shepard & Cochran, 2009) gibi değişkenlerle pozitif yönde ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Ruminasyon yapma eğilimi, genellikle tahriklere karşı artan stres, öfke, korku gibi bazı psikolojik rahatsızlıklar ile ilişkilendirilmiştir. Fakat, ruminasyonla ilgili var olan ölçme araçları, özel durumlarda yapılan durumluk ruminasyon yerine sürekli ruminasyona odaklanmıştır. Bu sınırlılıklar, durumlara ilişkin ruminasyonu açıklamayı, zaman içinde yaşanan değişimi öğrenmeyi ve psikolojik açıdan bireye yardım etmeyi zorlaştırmaktadır. Bu sebeplerle, Wade, Vogel, Liao ve Goldman (2008) tarafından kişiler arasında yaşanan sorun ve yapılan hatalara ilişkin durumluk ruminasyonu ölçmeyi amaçlayan bir ölçek geliştirilmiştir. Kişilerarası hataya ilişkin ruminasyon, kişiler arasında geçmişte yaşanan bir olay ve buna bağlı bir hata nedeniyle, kişi tarafından hata yaptığı düşünülen kişiye yönelik olarak olumsuz duyguların arttığı, olumlu duyguların azaldığı özel bir ruminasyon durumudur (Wade ve ark., 2008). Ruminasyon yapan birey, içsel (ruhsal) veya dışsal (dış çevre) durumlardan etkilenerek ruminasyon yapar (Kirkegaard-Thomsen, 2006). Örneğin, depresif ruminasyon içsel bir ruminasyon türüyken, kişilerarası çatışmaya ilişkin ruminasyon dışsal bir ruminasyon türüdür (McCullough, Bono ve Root, 2007). Bu açıdan bakıldığında, kişilerarası hataya ilişkin ruminasyonun da dışsal durumlara yönelik bir ruminasyon türü olduğu söylenebilir. Ayrıca, kişilerarası hataya ilişkin ruminasyon, insanlar arasında yaşanan çeşitli hata ve kabahatler sonucu ortaya çıkan olumsuz havanın sürmesinin nedenlerinden biridir (Wade ve ark., 2008). Wade ve ark.'na (2008) göre bu ruminasyon türü ,affetme sürecinde olan bireylerin affetme eğilimlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Başka bir ifadeyle, birey karşısındaki kişinin hatalarını tekrarlı bir şekilde

düşündükçe ,o kişiyi affetmekte zorlanmaktadır. Diğer bir deyişle, kişilerarası hata bir kişinin zihninde engellenemez ve sürekli tekrarlı bir hal aldığında, yani ruminasyona dönüştüğünde, intikam duyguları artmakta ve affetme duyguları azalmaktadır. Wade ve ark. (2008) tarafından geliştirilen ve altı maddeden oluşan bu ölçek kullanılarak, kişiler arasında yaşanan sorunlara ve hatalara bağlı olarak bireyde meydana gelen ruminasyon düzeyi belirlenebilmektedir. Yapılan literatür taramasında, ülkemizde ruminasyonu ölçmeye yönelik kullanılan bazı ölçeklere rastlanılmıştır. Bu ölçekler; Brinker ve Dozois (2009) tarafından geliştirilen ve Karatepe (2010) tarafından Türkçeye uyarlanan Ruminatif Düşünme Biçimi Ölçeği; Treynor, Gonzalez ve Nolen-Hoeksema (2003) tarafından geliştirilen ve Erdur-Baker ve Bugay (2012) tarafından Türkçeye uyarlanan Ruminatif Tepki Ölçekleridir. Fakat, adı geçen ölçekler durumluk ruminasyon yerine sürekli ruminasyona odaklanmıştır. Ayrıca, ülkemizde kişiler arasında yaşanan sorun ve hatalara ilişkin ruminasyonu ölçen bir ölçme aracı bulunmamaktadır. Bu nedenlerle, bu çalışmada Kişilerarası Hataya İlişkin Ruminasyon Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması ve geçerlik, güvenilirlik çalışmalarının yapılması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Grubu

Çalışma çerçevesindeki veriler, 2015–2016 eğitim-öğretim yılında Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören ve araştırmaya basit tesadüfi eleman örnekleme yöntemi ile dâhil edilen gönüllü 345 kız (%76,7) ve 105 erkek (%23,3) olmak üzere toplam 450 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin 148'i (%33) Rehberlik ve Psikolojik Danışma, 95'i (%21) Okul Öncesi Öğretmenliği, 84'ü (%19) İngilizce Öğretmenliği, 80'i (%17) Sınıf Öğretmenliği, 43'ü (%10) Türkçe Öğretmenliği bölümlerinden çalışmaya dâhil edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin 140'ı (%31) birinci sınıf, 118'i (%26) ikinci sınıf, 105'i (%24) üçüncü sınıf ve 87'si (%19) dördüncü sınıf öğrencisidir. Araştırma grubunun yaş ortalaması 20,60'tur. Ayrıca, dil geçerliği çalışması için 2015–2016 eğitim-öğretim yılında Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği anabilim dalında öğrenim gören gönüllü 32 kız (%58,2) ve 23 erkek (%41,8) olmak üzere, toplam 55 İngilizce öğretmen adayından veri toplanmıştır.

Orijinal Kişilerarası Hataya İlişkin Ruminasyon Ölçeği

Bu ölçek, kişiler arasında geçmişte yaşanan bir olay nedeniyle bir kişide olumsuz duygulara sebep olan tekrarlayıcı düşünceleri incelemek ve ölçmek için geliştirilmiştir (Wade ve ark., 2008). Ölçeğin geliştirilmesinin öncüsü Nathaniel Wade, ruminasyonla ilgili ve kişilerarası hatayla ilgili literatürü incelemiş ve ölçek maddelerini oluşturmuştur. Altı maddelik, tek faktörlü bu ölçek, araştırmalar için kısa ve kullanışlı bir araç olarak ortaya çıkmıştır. Ölçekte, uygulamaya katılanlardan, belirtilen durumla ilgili olarak ne kadar sıklıkla hareket ettiklerini “Hiç katılmıyorum=1” ve “Tamamen katılıyorum=5” arasında değişen 5'li Likert tipi bir ölçekte derecelendirmeleri istenmektedir. Ölçekte ters puanlanması gereken bir madde olmayıp, ölçekten 6–30 arası puanlar alınmaktadır. Yüksek alınan puanlar bireyde kişilerarası hataya ilişkin ruminasyon düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Kişilerarası Hataya İlişkin Ruminasyon Ölçeği'nin geçerlik çalışmaları kapsamında açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre, tek faktörlü yapının, varyansın %71'ini açıkladığı ve faktör yüklerinin 0,70 ile 0,89 arasında değiştiği rapor edilmiştir. Ayrıca yapılan doğrulayıcı faktör analizi, tek faktörlü yapının çok iyi uyum verdiğini göstermiştir (RMSEA=0,000, SRMR=0,01, CFI=1,0). Ayrıca, ölçeğin ölçüt bağlantılı geçerliğini hesaplamak için kullanılan ölçeklerle arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. Buna göre, kişilerarası hataya ilişkin ruminasyonun; depresyon ($r = 0,29$), düşmanlık ($r = 0,40$) ve öç alma ($r = 0,35$) ile olumlu yönde; affetme ($r = -0,38$) ile olumsuz yönde anlamlı ilişkiler gösterdiği tespit edilmiştir. Ölçeğin güvenilirlik çalışması için hesaplanan Cronbach alpha katsayısı 0,92 olarak bulunmuştur (Wade ve ark., 2008).

İşlem

Yurt dışında ve başka bir dilde geliştirilmiş bir ölçme aracının ülkemizde geçerli ve güvenilir biçimde kullanılabilmesi için, ölçeği bazı aşamalardan geçirmek gerekmektedir. Bu açıdan, ilk etapta ölçeği geliştiren araştırmacı grubun sorumlu yazarı Nathaniel Wade'den elektronik posta yoluyla izin alınmıştır. Türkçe formu oluşturmak için, Necmettin Erbakan ve Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışma anabilim dalı ile Pamukkale Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu Temel Yabancı Diller Bölümü'nden toplam beş uzman görüşlerine başvurulmuştur. Ölçeğin cümle bazında uzman çevirileri yapılmış ve uygulama alanındaki uzmanların önerileri doğrultusunda nihai formu ortaya

konmuştur. Ortaya çıkan form, Pamukkale Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden bir akademisyen tarafından, Türkçe söz dizimi ve anlam yapısı açısından kontrol edilmiş ve ölçek uygulamaya hazır hale gelmiştir. Uygulama kapsamında dil geçerliği ve ölçüt bağıntılı geçerlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Kişilerarası Hataya İlişkin Ruminasyon Ölçeği'nin yapı geçerliğinin incelenmesi amacıyla, doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Güvenirlilik analizleri için test-tekrar test yöntemi, madde-toplam korelasyonları ve Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı yöntemlerinden yararlanılmıştır. Geçerlik ve güvenirlilik analizleri için SPSS 16 ve AMOS 20 paket programları kullanılmıştır.

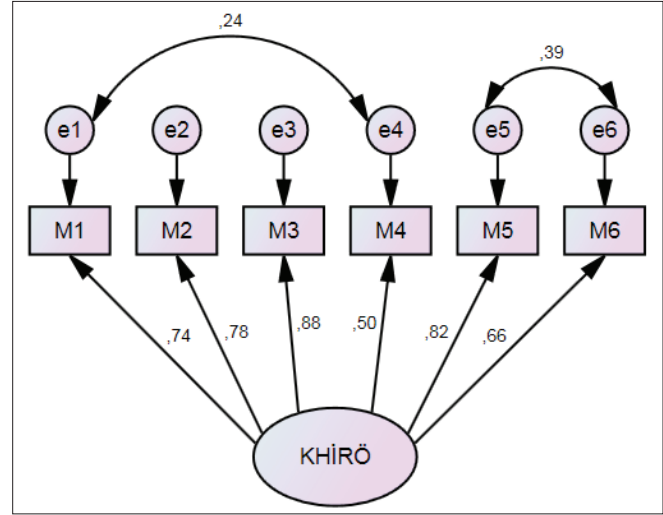
BULGULAR

Dil Geçerliğine İlişkin Bulgular

Dil geçerliği çalışması kapsamında, 2015–2016 eğitim-öğretim yılında Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği anabilim dalında öğrenim gören yaş ortalaması 21,53 olan gönüllü 32 kız (%58,2) ve 23 erkek (%41,8) olmak üzere toplam 55 İngilizce öğretmen adayına ulaşılmıştır. Öğretmen adaylarına üç hafta ara ile, önce ölçeğin orijinal olan İngilizce formu, ardından ölçeğin Türkçe formu uygulanmıştır. Dil geçerliği sonuçlarına göre, ölçeğin İngilizce formu ile Türkçe formu arasında olumlu bir ilişki bulunmuştur ($r = 0,77$, $p < 0,01$). Buna göre, uyarlanmaya çalışılan ölçeğin orijinali ile Türkçe formunun dilsel olarak eşdeğer oldukları ve çevirisi yapılan ölçeğin dil geçerliğinin sağlandığı söylenebilir.

Yapı Geçerliğine İlişkin Bulgular

Kişilerarası Hataya İlişkin Ruminasyon Ölçeği'nin yapı geçerliğini saptamak için yapılan doğrulayıcı faktör analizi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören gönüllü 450 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Doğrulayıcı faktör analizleri için AMOS 20 paket programı kullanılmıştır. Yurt dışında geliştirilen ölçeklerin uyarlama çalışmalarında başvurulan bir teknik olan doğrulayıcı faktör analizi, daha önceden geçerliği test edilmiş bir ölçeğin bu yapısını uyarlanmak istenen kültürde de koruyup korumadığının sınanması için en etkili yoldur (Seçer, 2015). Araştırma bulgularına göre, Şekil 1'de görüleceği üzere, ölçeğe ait maddelerin standardize edilmiş faktör yükleri 0,50 ile 0,88 arasında değişmektedir. Model uyumu için modifikasyon önerilerine bakılmış ve 1. ile 4. maddeler ve 5. ile 6. maddeler arasında modifikasyon

Şekil 1: Kişilerarası Hataya İlişkin Ruminasyon Ölçeği'ne (KHİRÖ) ilişkin yol diyagramı ve faktör yükleri

yapılmasının modeli güçlendireceği anlaşılmıştır. Bu bağlamda, ilgili maddeler arasında modifikasyon işlemi gerçekleştirilmiş ve işlemin ardından model uyum indeksleri incelenmiştir. Buna göre model uyum indeksleri; $\chi^2/sd=3,82$, RMSEA=0,096, RMR=0,04, GFI=0,97, AGFI=0,92, CFI=98 olarak bulunmuştur. Elde edilen uyum indeksleri, ölçeğin kabul edilebilir düzeyde uyum verdiğini göstermektedir.

Ölçüt Bağıntılı Geçerlik Çalışmasına İlişkin Bulgular

Kişilerarası Hataya İlişkin Ruminasyon Ölçeği'nin ölçüt bağıntılı geçerliği, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören gönüllü 236 kız (%76,1) ve 74 erkek (%23,9) toplam 310 öğrenciden elde edilen veriler üzerinden gerçekleştirilmiştir. Ölçüt bağıntılı geçerlik kapsamında KHİRÖ ile Thompson ve ark. (2005) tarafından geliştirilen Bugay ve Demir (2010) tarafından Türkçeye uyarlanan Heartland Affetme Ölçeği ve Watson, Clark ve Tellegen (1988) tarafından geliştirilen ve Gençöz (2000) tarafından Türkçeye uyarlanan Pozitif Negatif Duygu Ölçeği arasındaki korelasyonlar incelenmiştir. Sonuçlara göre, öğrencilerin KHİRÖ'den aldıkları puanlar ile Heartland Affetme Ölçeği'nin bir alt boyutu olan başkalarını affetme puanları arasında negatif yönde anlamlı ($r = -0,27$, $p < 0,01$) ilişki bulunmuştur. Ayrıca öğrencilerin KHİRÖ'den aldıkları puanlar ile Pozitif-Negatif Duygu Ölçeği'nin pozitif duygu alt boyutundan aldıkları puanlarla negatif yönde anlamlı ($r = -0,12$, $p < 0,05$) ve Pozitif-Negatif Duygu Ölçeği'nin negatif duygu alt boyutundan

aldıkları puanlarla pozitif yönde anlamlı ($r=0,36$, $p<0,01$) ilişkiler saptanmıştır.

Madde Analizi ve Güvenirlik Çalışmalarına İlişkin Bulgular

KHİRÖ'nün test-tekrar test güvenirliliği çalışmaları, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören gönüllü 156 kız (%78,8) ve 42 erkek (%21,2) olmak üzere toplam 198 öğrenciden elde edilen veriler üzerinde gerçekleştirilmiştir. KHİRÖ, üniversite öğrencilerine üç hafta ara ile iki kez uygulanmıştır. Test-tekrar test yöntemi ile ölçeklerden elde edilen güvenirlilik katsayısı 0,76 olarak bulunmuştur.

KHİRÖ'nün güvenirliliğinin incelenmesinde, test-tekrar test yönteminin yanında, ölçek maddelerine ilişkin madde-toplam korelasyonları ve Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları yöntemlerinden yararlanılmıştır. Bunun için, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören 345 kız (%76,7) ve 105 erkek (%23,3) olmak üzere toplam 450 üniversite öğrencisinden veri toplanmıştır. Tablo 1'de görülebileceği gibi, ölçeğin altı maddesine ait madde-toplam korelasyonları 0,477 ile 0,795 arasında değerlere sahip olup ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı 0,88'dir.

Tablo 1: Kişilerarası hataya ilişkin ruminasyon ölçeğinin madde-toplam korelasyonları ve Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı sonuçları		
Madde No	Madde	Madde-Toplam Korelasyonu
1	O kişi tarafından nasıl oldu da haksızlığa uğradım diye düşünmekten kendimi alamıyorum.	0,710
2	O kişinin bana yaptıklarını düşünüp durmak benim yaşam enerjimi azaltıyor.	0,749
3	Haksızlığa uğradığım fikrini kafamdan atma noktasında oldukça zorluk yaşıyorum.	0,774
4	O kişinin bana neden zarar verdiğini anlamaya çalışıyorum.	0,477
5	Uğradığım haksızlığı bir türlü kafamdan atamıyorum.	0,795
6	Kendimi, yaşadığım olayları kafamda sürekli düşünürken buluyorum.	0,639
Cronbach Alfa = 0,88		

TARTIŞMA

Bu çalışmada, Kişilerarası Hataya İlişkin Ruminasyon Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması ve Türkçe formun geçerlik ve güvenirliliğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Dil geçerliği için, İngilizce öğretmenliği anabilim dalında öğrenim gören 55 öğretmen adayından toplanan verilerle yapılan analizde, orijinal İngilizce ölçek ile çevirisi yapılmış Türkçe ölçek arasında yüksek düzeyde ($r =0,77$, $p<0,01$) anlamlı ilişkiye ulaşılmıştır. Büyüköztürk'e (2016) göre, korelasyon katsayısının mutlak değer olarak 0,70 ile 1,00 arasında olması, yüksek düzeyde ilişkiyi ifade eder. Buna göre, uyarlanmaya çalışılan ölçeğin orijinali ile Türkçe formunun dilsel olarak eşdeğer oldukları ve çevirisi yapılan ölçeğin dil geçerliğinin sağlandığı söylenebilir.

Ölçeğin yapı geçerliği, doğrulayıcı analizi ile incelenmiştir. Faktör analizi için, Tabachnick ve Fidell'e (2012) göre, araştırma grubunun 300 kişi olması iyi, 500 kişi olması ise çok iyi olarak değerlendirilmektedir. Bu açıdan, çalışmaların yürütüldüğü öğrenci grubunun eleman sayısı bakımından, istatistiksel analizlerin gerektirdiği yeterlikte olduğu söylenebilir. Doğrulayıcı faktör analizi ile model-veri uyumuna ilişkin hesaplanan istatistiklerden en sık kullanılanları χ^2/sd , RMSEA, RMR, GFI, AGFI ve CFI'dir. Hesaplanan χ^2/sd , oranının 5'ten küçük olması, RMSEA değerinin 0,010'dan düşük çıkması, GFI, AGFI ve CFI değerlerinin 90'dan yüksek olması, model-veri uyumunu göstermektedir (Marsh, Balla & McDonald, 1988; Marsh & Hocevar, 1988). Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları, orijinal formda olduğu gibi, tek faktörlü yapının yeterli uyumu verdiğini ve orijinal faktör yapısının Türkçe formun faktör yapısıyla uyumunu göstermiştir ($\chi^2/sd=3,82$, RMSEA=0,096, RMR=0,04, GFI=0,97, AGFI=0,92, CFI=0,98).

Ölçüt bağıntılı geçerlik çalışmalarında, KHİRÖ'nün istatistikî olarak, başkalarını affetme ve pozitif duygu ile negatif yönde anlamlı; negatif duygu ile pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu görülmüştür. Daha önce ifade edildiği gibi, ölçeğin orijinal formunun ölçüt bağıntılı geçerlik çalışmasında ölçekten alınan puanlarla affetme arasında negatif yönde; öç alma ve düşmanlık gibi olumsuz duygular arasında pozitif yönde anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar, Türkçe forma ait sonuçların, ölçeğin orijinalindeki sonuçlarla paralel olduğunu ve ölçüt bağıntılı geçerliğinin kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir.

Tezbaşaran'a (1996) göre, bilimsel araştırmalarda kullanılan ölçeklerin güvenilirlik düzeylerinin 0,70 ve üzerinde olması gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında, Kişilerarası Hataya İlişkin Ruminasyon Ölçeği'nin gerek iç tutarlık katsayısının gerekse test-tekrar test katsayısının 0,70'ten yüksek bulunması, güvenilirliğin yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir. Madde toplam korelasyonu, test maddelerinden alınan puanlar ile testin toplam puanı arasındaki ilişkiyi açıklamaya yarayan bir analizdir. Madde toplam korelasyonununun 0,30 ve üzerinde değerler alması, bireyleri ölçülen değişken açısından iyi ayırt ettiği şeklinde yorumlanır (Büyüköztürk, 2016). Kişilerarası Hataya İlişkin Ruminasyon Ölçeği'nin düzeltilmiş madde-toplam korelasyonlarının 0,48 ile 0,80 arasında değerlere sahip olduğu göz önüne alındığında, ölçeğin madde-toplam korelasyonları açısından iyi düzeyde olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak; Kişilerarası Hataya İlişkin Ruminasyon Ölçeği için yapılan geçerlik ve güvenilirlik sonuçları, KHİRÖ'nün geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir. Türk kültürüne uyarlanan ölçek, kişiler arasında yaşanan sorun ve yapılan hatalara ilişkin durumluk ruminasyonu belirlemeye yönelik elverişli araçlardan birisi olabilir. Wade ve ark. (2008) tarafından geliştirilen KHİRÖ'yu Türk kültürüne kazandırmayı amaçlayan bu çalışma ile, KHİRÖ'nün orijinalinde olduğu gibi tek boyutlu, geçerli ve güvenilir bir ölçeğe ulaşıldığı ifade edilebilir. Gelecek araştırmalarda, bu ölçek kullanılarak yetişkin bireylerde kişilerarası hataya ilişkin ruminasyon düzeyini ortaya koyacak çalışmalar gerçekleştirilebilir. Tüm bunların yanında, bu araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırma verileri sadece Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencileriyle sınırlıdır. Ölçek uyarlama sürecine sadece üniversite öğrencilerinin katılması nedeniyle, sonuçlar yalnızca üniversite öğrencilerine genellenebilir. Ayrıca, gelecek araştırmalarda bu ölçeğin, çeşitli psikolojik rahatsızlıkları bulunan bireyler üzerinde de geçerli ve güvenilir bir ölçek olup olmadığı test edilebilir.

Bu çalışma 3-5 Kasım 2016 tarihinde Antalya/Sid'e'de yapılan I. Uluslararası Akademik Araştırmalar Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKLAR

Brinker, J. K., & Dozois, J. A. (2009). Ruminative thought style and depressed mood. *Journal of Clinical Psychology*, 65(1), 1-19. doi: 10.1002/jclp.20542

Bugay, A., & Demir, A. (2010). A Turkish version of Heartland Forgiveness Scale. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 5, 1927-1931. doi: 10.1016/j.sbspro.2010.07.390

Burnette, J. L., Davis, D. E., Green, J. D., Worthington, E. L., & Bradfield, E. (2009). Insecure attachment and depressive symptoms: The mediating role of rumination, empathy and forgiveness. *Personality and Individual Differences*, 46, 276-280. doi: 10.1016/j.paid.2008.10.016

Bushman, B. J. (2002). Does venting anger feed or extinguish the flame? Catharsis, rumination, distraction, anger, and aggressive responding. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28(6), 724-731.

Büyüköztürk, Ş. (2016). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (23. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Davis, R. N., & Nolen-Hoeksema, S. (2000). Cognitive inflexibility among ruminators and non-ruminators. *Cognitive Therapy and Research*, 24(6), 699-711.

Erdur-Baker, O., & Bugay, A. (2012). The Turkish version of the Ruminative Response Scale: An examination of its reliability and validity. *The International Journal of Educational and Psychological Assessment*, 10(2), 1-16.

Gençöz, T. (2000). Pozitif ve negatif duygu ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(46), 19-26.

Greenberg, S. T., Shepard, S. J., Chuick, C. D., & Cochran, S. V. (2009). Clinical and personality features of depressed college males: An exploratory investigation. *International Journal of Men's Health*, 8(2), 169-177. doi: 10.3149/jmh.0802_169

Karatepe, H. T. (2010). Ruminatif düşünme biçimi ölçeği'nin Türkçe uyarlaması, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Yayınlanmamış uzmanlık tezi, T.C. Sağlık Bakanlığı, İstanbul.

Kirkegaard Thomsen, D. (2006). The association between rumination and negative affect: A review. *Cognition & Emotion*, 20(8), 1216-1235. doi: 10.1080/02699930500473533

Lyubomirsky, S., Caldwell, N. D., & Nolen-Hoeksema, S. (1998). Effects of ruminative and distracting responses to depressed mood on retrieval of autobiographical memories. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75(1), 166-177.

Lyubomirsky, S., & Nolen-Hoeksema, S. (1993). Self-perpetuating properties of dysphoric rumination. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65(2), 339-349.

Lyubomirsky, S., & Nolen-Hoeksema, S. (1995). Effects of self-focused rumination on negative thinking and interpersonal problem solving. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(1), 176-190.

Lyubomirsky, S., Tucker, K. L., Caldwell, N. D., & Berg, K. (1999). Why ruminators are poor problem solvers: clues from the phenomenology of dysphoric rumination. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77(5), 1041-1060.

Martin, L. L. & Tesser, A. (1996). Some ruminative thoughts. In: R.S. Wyer (Ed.), *The handbook of social cognition*. Mahwah: NJ: Lawrence Erlbaum Associates. p.1-48.

Marsh, H. W., Balla, J. R., & McDonald, R. P. (1988). Goodness-of-fit indexes in confirmatory factor analysis: The effect of sample size. *Psychological Bulletin*, 103(3), 391-410. doi: 10.1037/0033-2909.103.3.391

Marsh, H. W., & Hocevar, D. (1988). A new, more powerful approach to multitrait-multimethod analyses: Application of second-order confirmatory factor analysis. *Journal of Applied Psychology*, 73(1), 107-117.

- Mathews, G., & Wells A. (2004). Rumination, depression and metacognition: The S-REF Model. In: Papageorgio C, Wells A. (Eds.), *Depressive rumination nature, theory and treatment*. West Sussex: John Wiley and Sons Ltd.
- McCullough, M. E., Bono, G., & Root, L. M. (2007). Rumination, emotion, and forgiveness: Three longitudinal studies. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92(3), 490-505. doi: 10.1037/0022-3514.92.3.490
- Neziroğlu, G. (2010). Ruminasyon, yaşantısal kaçınma ve problem çözme becerileri ile depresif belirtiler arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Nolen-Hoeksema, S. (1987). Sex differences in unipolar depression: Evidence and theory. *Psychological Bulletin*, 101(2), 259-282.
- Nolen-Hoeksema, S. (2004). Gender differences in risk factors and consequences for alcohol use and problems. *Clinical Psychology Review*, 24(8), 981-1010. doi: 10.1016/j.cpr.2004.08.003
- Papageorgiou, C., & Wells, A. (2004). Nature, functions, and beliefs about depressive rumination. In: C. Papageorgiou ve A. Wells (Eds.), *Depressive rumination: Nature, theory, treatment* (p. 1-20). Chichester, UK: Wiley.
- Rusting, C. L., & Nolen-Hoeksema, S. (1998). Regulating responses to anger: effects of rumination and distraction on angry mood. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(3), 790-803.
- Seçer, İ. (2015). SPSS ve LISREL ile Pratik Veri Analizi: Analiz ve Raporlaştırma (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Stöber, J. (2003). Self-pity: Exploring the links to personality, control beliefs and anger. *Journal of Personality*, 71(2), 183-220.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2012). *Using Multivariate Statistics* (6. Baskı). New York: Harper Collins College Publishers.
- Tezbaşaran, A. (1996). Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Thompson, L. Y., Snyder, C. R., Hoffman, L., Michael, S. T., Rasmussen, H. N., Billings, L. S., Heinze L., Neufeld J. E., Shorey H. S., Roberts J. C., & Roberts, D. E. (2005). Dispositional forgiveness of self, others, and situations. *Journal of Personality*, 73(2), 313-360. doi: 10.1111/j.1467-6494.2005.00311.x
- Treynor, W., Gonzalez, R., & Nolen-Hoeksema, S. (2003). Rumination reconsidered: A psychometric analysis. *Cognitive Therapy and Research*, 27(3), 247-259. doi: 10.1023/A:1023910315561
- W.H.O. (1999). *International statistical classification of diseases and related health problems 10th revision (ICD-10)*. Geneva.
- Wade, N. G., Vogel, D. L., Liao, K. Y. H., & Goldman, D. B. (2008). Measuring state-specific rumination: Development of the rumination about an interpersonal offense scale. *Journal of Counseling Psychology*, 55(3), 419-426. doi: 10.1037/0022-0167.55.3.419
- Ward, A., Lyubomirsky, S., Sousa, L., & Nolen-Hoeksema, S. (2003). Can't quite commit: Rumination and uncertainty. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29(1), 96-107. doi: 10.1177/0146167202238375
- Watkins, E., & Teasdale, J. D. (2001). Rumination and overgeneral memory in depression: Effects of self-focus and analytic thinking. *Journal of Abnormal Psychology*, 110(2), 353-357.
- Watkins, E., & Teasdale, J. D. (2004). Adaptive and maladaptive self-focus in depression. *Journal of Affective Disorders*, 82(1), 1-8. doi: 10.1016/j.jad.2003.10.006
- Watson, D., Clark, L. A., & Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: The PANAS scales. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 1063-1070.
- Ysseldyk, R., Matheson, K., & Anisman, H. (2007). Rumination: Bridging a gap between forgivingness, vengefulness, and psychological health. *Personality and Individual Differences*, 42(8), 1573-1584. doi: 10.1016/j.paid.2006.10.032